

فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی
سال شانزدهم شماره ۶۴ زمستان ۱۴۰۰

واکاوی کارکردهای ورزش زورخانه‌ای مبتنی بر دیدگاه روانشناسی اجتماعی

وجیهه جوانی^{۱*}، احمد موتاب^۲، ابوعلی ودادهیر^۳

- ۱- استادیار، گروه مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت‌بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران
- ۲- دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران
- ۳- دانشیار گروه انسان‌شناسی و مطالعات سلامت، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱/۱۹

تاریخ وصول: ۱۴۰۰/۱/۱۵

چکیده

ورزش پدیده‌ای است که همواره دارای تأثیرات اجتماعی و فرهنگی در جوامع انسانی بوده‌است. چنین تأثیراتی، پرداختن به ابعاد روانشناسی اجتماعی در ورزش زورخانه‌ای بعثت آمیختن آیین‌ها و الگوهای رفتار اجتماعی در غالب فرهنگ ورزش زورخانه‌ای بارزتر می‌کند. بنابراین، تحقیق حاضر به دنبال واکاوی کارکردهای ورزش زورخانه‌ای از دیدگاه روانشناسی اجتماعی بود. که با روش کیفی داده بنیاد انجام شد و با استفاده از تحلیل مصاحبه‌های انجام گرفته با صاحب‌نظران، در نهایت مدل نظری کارکردهای روانشناسی اجتماعی در ورزش زورخانه‌ای با چهار مقوله؛ خرده فرهنگ ورزش زورخانه‌ای، هویت پهلوانی، شبکه‌های اجتماعی تاثیرگذاری و ویژگی‌های رهبری شکل گرفت. مطابق یافته‌ها، در چهارچوب خرده فرهنگ ورزش زورخانه‌ای رفتارهای رهبری، الگوهای ارتباطی و انتظارات رفتاری به طور مطلوب پذیرفته شده و سطح بالایی از اعتماد برقرار می‌شود. که بیانگر این واقعیت است که ورزش زورخانه‌ای کارکردهای مهمی در عرصه روانشناسی اجتماعی ورزشی دارد که با برنامه‌ریزی برای بهره‌برداری از ظرفیت‌های ورزش زورخانه‌ای، می‌توان از آنها در سطح جامعه سود برد.

کلیدواژه‌ها: زورخانه، ورزش، روانشناسی اجتماعی، کارکرد

مقدمه

فرآیندهای روانشناختی در ورزش به طور غیرقابل انکاری با زمینه‌های اجتماعی پیوند دارند و بطور اعم مشارکت ورزشی در یک چارچوب اجتماعی اتفاق می‌افتد. محیط اجتماعی شامل مشارکت، می‌تواند تأثیر بسزایی در ابعاد مختلف روانشناختی آن داشته باشد (میگائر^۱، ۲۰۲۰)، از آنجا که ابعاد روانشناختی ورزش تحت تأثیر زمینه‌ای است که در آن اتفاق می‌افتد، از دیدگاه روانشناسی اجتماعی، رفتار در آن ناشی از تعامل خصوصیات شخصی و محیط اجتماعی است (راسل^۲، ۲۰۱۲). همچنین، در تحقیقات منتشر شده در روانشناس ورزشی، به لزوم انجام تحقیقات "مرتبط با بعد اجتماعی" تاکید شده تا به صورت مؤثرتر به ابعاد اجتماعی و فرهنگی تأثیرگذاری ورزش پرداخته شود (کوکس^۳،

v.javani@tabrizu.ac.ir

* نویسنده مسئول

1. Meagher
2. Russell
3. Cox

۱۹۹۸). زیرا، لزوم توجه بیشتر به تأثیرات بستر در رفتار، موضوعی اساسی در تحقیقات روانشناسی اجتماعی است. از آنجایی که ورزش زورخانه‌ای آمیخته با آداب رسوم اجتماعی و فرهنگی است، بنابراین واکاوی کارکردهای ورزش زورخانه‌ای ایران از دیدگاه روانشناسی اجتماعی می‌تواند جهت بهره‌برداری از آن در مسیر ارتقا اخلاق فردی و عمومی در جامعه مورد استفاده قرار گیرد.

روانشناسی اجتماعی یکی از حوزه‌های روانشناسی است که به عنوان یک میدان علمی پلی میان دو رشته روانشناسی و جامعه‌شناسی محسوب می‌شود. روانشناسی اجتماعی؛ مطالعه علمی چگونگی تحت تأثیر قرار گرفتن افکار، احساسات و رفتارهای افراد بواسطه حضور واقعی یا خیالی دیگران است (آرونسون و همکاران^۱، ۲۰۱۵: ۲۳؛ واکر و همکاران^۲، ۲۲؛ کلابیر^۳، ۲۰۲۰). در واقع، مطالعه علمی کیفیت تفکر افراد راجع به یکدیگر، شیوه نفوذ آنها بر هم و چگونگی ارتباط آنها با یکدیگر است. بسیاری از رفتارهای روزمره افراد تحت نفوذ افراد دیگر حاضر در محیط است لذا به منظور توسعه درک و ارزیابی عمیق‌تر رفتار بشر باید کیفیت تأثیرپذیری او از موقعیت‌های اجتماعی مورد مطالعه و تجزیه تحلیل قرار گیرد (کریسپ و تومر^۴، ۲۰۲۰).

با تکیه بر اینکه روانشناسی اجتماعی در صدد فهم طبیعت و علل رفتار فردی در موقعیت‌های اجتماعی است صاحب‌نظران در این زمینه با دامنه وسیعی از شرایط که رفتار اجتماعی افراد شامل اعمال، احساسات و افکار آنان در رابطه با اشخاص دیگر را شکل می‌دهند سروکار دارد (مایر^۵، ۱۹۹۶). کلیه اشکال تعامل میان فردی نظیر؛ دلبستگی، پیوندجویی، محبت، صمیمیت، پرخاشگری، نوع دوستی، همنوایی و نفوذ را دربرمی‌گیرد. در مجموع، دیدگاه وسیع روانشناسی اجتماعی می‌تواند به منظور تشریح حوزه‌های گوناگونی از رفتار میان فردی نظیر نگرش‌ها، نفوذ اجتماعی، تکوین برداشتها و جاذبه میان فردی و رفتار کمکی را مورد استفاده قرار گیرد (هفت^۶، ۲۰۲۰).

روانشناسی اجتماعی در ورزش اخیراً رشد چشمگیری داشته است و موضوعاتی مانند روابط اجتماعی، ارتباطات، هدایت مربیان، انسجام تیم، انگیزه و جو انگیزشی، تأثیرات مخاطب و اخلاق را شامل می‌شود. در روانشناسی اجتماعی سعی بر این است تا با بررسی جنبه‌های اجتماعی تعاملات، روابط، تأثیرات و ادراکات، یک تحلیل کامل از این زمینه را ارائه و به موضوعات در حال ظهور مانند اثربخشی رابطه‌ای و مسائل بین فرهنگی بپردازد (جوته و لولویه^۷، ۲۰۰۷). رویکرد روانشناختی اجتماعی مستلزم بررسی همزمان و متعادل تأثیرات شخصی و اجتماعی بر رفتار ورزشی است زیرا، همه ورزشکاران در یک فضای اجتماعی شرکت می‌کنند. ملاحظات ماهیت اجتماعی این مشارکت و توجه به فرآیندهای

1. Aronson et al
2. Walker et al
3. Kleiber,
4. Crisp, & Turner,
5. Myer
6. Heft
7. Jowette, S. E., & Lavallee,

اجتماعی می‌تواند راه‌کارهای کاربردی را ارتقا بخشد (کلاپر، ۲۰۲۰). توجه به تأثیرات اجتماعی می‌تواند وسعت بیشتری در شناخت ما از مسائل روانشناختی در ورزش ایجاد کند. برخی از مسائل جدی اجتماعی در ورزش به عنوان مثال؛ شیوه‌های تغذیه ناسالم، استفاده از داروهای دوپینگی (بکه‌اوس و همکاران، ۲۰۱۶) وجود دارد که فقط با در نظر گرفتن رویکردهایی ابعاد تأثیر بستری و همچنین فردی، قابل درک و بررسی است. درک صحیح از رفتار فردی و گروهی با عنایت به بسترهای اجتماعی شامل وجود سیستم اعتقادی مشترک در یک گروه ورزشی؛ هنجارها، ارزش‌ها و انتظارات موجود در یک خرده فرهنگ ورزشی، قابل احصا است (جوته و لیه، ۲۰۰۷). همچنین شامل ملاحظات الگوی انتظارات والدین، همسالان و دوستان تأثیرگذار بر ویژگی‌های روانشناختی مشارکت ورزشی فرد است.

ارزش‌های ویژه ورزشی مشترک نیز یک عنصر مهم زمینه‌ای است. از آنجا که زمینه‌های اجتماعی مشارکت اغلب توسط اعضای گروه مورد تأیید قرار می‌گیرد، لازم است که با حضور در رویه‌ها، مسابقات و جلسات تیم، دانش اول را در مورد بافت اجتماعی تیم به دست آید (وان، ۲۰۰۶). دومین منطقه اصلی روانشناختی اجتماعی که مورد توجه قرار می‌گیرد، حول الگوهای روابط بین فردی که در گروه‌های ورزشی وجود دارد، می‌چرخد (وان، ۲۰۰۶). این موضوع، شامل توجه به الگوهای ارتباطی، رفتارهای رهبری، نقش و ویژگی‌های اعضای گروه و سطوح حمایت اجتماعی است که در یک گروه خاص حضور دارند. بر این اساس، تمرکز به تأثیرات اجتماعی و فرهنگی در مشارکت ورزشی مورد ملاحظه است. لازم به ذکر است که چنین تأییراتی بر مسائل روانشناختی در ورزش زورخانه‌ای بعلت آمیختن آیین‌ها و الگوهای رفتار اجتماعی در غالب فرهنگ ورزش زورخانه‌ای برجسته‌تر است.

ورزش زورخانه را نمی‌توان بدون توجه به بستر اجتماعی ایران باستان مورد مطالعه قرار داد. چرا که این پدیده با رشته‌های گوناگون ورزشی و ویژگی‌های معنوی آن، در دوران باستان پیوند آشکار دارد. تاریخ و فرهنگ زورخانه، آداب و رسوم و ویژگی‌های بنیادی زندگی اجتماعی پهلوانان، عیاران و شاطران و آیین فتوت و جوانمردی، آمیختگی تفکیک ناپذیر دارد و این موضوع‌ها، هم عامل و هم معلول پدیده زورخانه هستند (انصاف پور، ۱۳۵۳). از ویژگی‌های شگفت‌انگیز زورخانه، آرمان‌گرایی اجتماعی آن بوده که بر اصول آیین فتوت و جوانمردی استوار است (کوربن، ۱۳۸۳). بطوری که نیاکان ما بر این باور بودن که توانایی تن و زورمندی جسم، بدون پرورش نیروهای معنوی و روانی جز آن که انسان را به جانوری درنده بدل کند، درعین قدرت و زورمندی مقهور قوای طبیعت و اسیر دست دیگرانش سازد، نتیجه‌ای ندارد (موتاب، ۱۳۷۷). ورزش‌های باستانی و کشتی پهلوانی از قدیمی‌ترین ورزش‌ها در ایران بوده‌است که طی قرن‌ها در فرهنگ ایران تنیده شده است و خود به خرده فرهنگ غنی بدل شده‌است (یاسینی، ۱۳۹۴).

هدف از آیین فتوت و جوانمردی در ایران باستان تعلیم فرد به گذشت، فداکاری، صفای ظاهری و باطنی و همچنین اجتناب از اعمال کریه و زشت بوده است (جعفری، ۱۳۹۲). آیین فتوت و جوانمردی که در دوران باستان در کشور ایران

1. Backhouse & et al.

2. Wann

رواج داشته، پس از ظهور اسلام نیز در پرتو تعالیم عالیه حضرت پیامبر اکرم (ص) کیفیت و عمق بیشتری یافت. پس از تسلط اعراب بر ایران و پذیرش اسلام توسط ایرانیان و سپس گماردن حکام جور بر حکومت ایران و ستمگری حکام در بلاد ایران بطوری که حمل هرگونه اسلحه بر ایرانیان ممنوع گشت در چنین شرایطی در زیر انواع فشار و ستم بیگانه، آزاد مردان ایران با ایجاد زورخانه در سراسر مملکت، اولین کانون‌های آزادی‌خواهی استقلال‌طلبی را در پشت پرده استتار ورزش برای پاسخگویی به تعدیات آنان، در نهان‌خانه‌ها، لنگرگاه‌ها، به دور از هیاهوی روزگار گرد هم آمدند و با ابزارهای شبیه جنگی مانند سنگ، سپر، میل، گرز و کباده بصورت سلاح بدلی جنگی ساخته شد و با این ابزارالات ورزشی به پرورش تن و روان خویش پرداختند و راه عیاری و جوانمردی پیش گرفتند که از این میان پهلوانان سربداران خراسان از دیگران مشهورتر هستند (گودرزی، ۱۳۸۳).

در طول قرن‌های متمادی، در غالب این خرده فرهنگ غنی مشارکت ورزشی، پهلوانان حافظ ارزش‌های اجتماعی، اخلاقی و معنوی بودند؛ چرا که این ارزش‌ها در ذات ورزش پهلوانی نهادنیه شده است. زورخانه مکانی برای عبادت، محل تمرین، نیرومند نمودن جسم و جان برای مقابله با دشمن بود (منتظرالقائم، ۱۳۹۷). در تمام دوران زورخانه توانسته نقش مؤثری در آزادی‌خواهی و رهاشدن از سلطه ستمگران را ایفا کند و مردان آزاده و بزرگی را در دامن خود پرورش دهد. بر این اساس، تحقیق حاضر به دنبال واکاوی کارکردهای ورزش زورخانه‌ای از دیدگاه روانشناسی اجتماعی است تا ابعاد و کارکردهای آن را شناسایی و تبیین نماید.

روش

مطالعه حاضر با استفاده از یک رویکرد کیفی انجام شده است که هدف آن بررسی و تحلیل ادراکات و تجربیات از ورزش زورخانه‌ای و درنهایت توسعه یک مدل نظری در رابطه با ابعاد روانشناختی آن از دیدگاه روانشناسی اجتماعی است. به طور خاص، از رویکرد کیفی و روش مصاحبه برای درک معانی پاسخگویان به مسائل و پدیده‌ها در عمق بیشتری استفاده می‌شود (چارمز، ۲۰۰۶).

هدف از پژوهش حاضر، به دست آوردن بینش از ادراکات و تجربیات مصاحبه شونده‌گان در رابطه با ورزش زورخانه‌ای بود و از طرح تحقیق تئوری داده بنیاد استفاده شد. نظریه بنیادی بطور گسترده در انواع رشته‌های علوم اجتماعی مورد استفاده قرار گرفته است. تئوری داده بنیاد روش مناسبی برای ایجاد یک مدل نظری، دادن برجسب‌های مفهومی به داده‌ها و تفسیرها بر روی داده‌ها در زمینه‌های مورد مطالعه است (چارمز، ۲۰۰۶).

جهت انجام این تحقیق، اساتید و صاحب‌نظرانی در حوزه ورزش زورخانه‌ای طریق روش نمونه‌گیری گلوله برفی مبتنی بر معیارهای تخصص نظری و عملی مشخص شدند. از نمونه‌گیری گلوله برفی جهت دستیابی به مطلعین و متخصصان دیگر استفاده گردید. ابتدا از پنج صاحب‌نظر، مصاحبه‌های عمیق با سوالات نیمه ساختار یافته انجام شد. از

سوالات نیمه ساختار یافته جهت ایجاد زمینه لازم برای بیان آزادانه افکار و تجربیات مصاحبه‌شوندگان استفاده شد. مصاحبه‌ها در بازه زمانی بین ۴۰ تا ۹۰ دقیقه و با هدف مشخص کردن مضامین کلیدی و موضوعات مربوط به تبیین ابعاد ورزش زورخانه‌ای از دیدگاه روانشناسی اجتماعی انجام شد. راهنمای مصاحبه شامل؛ اطلاعات مقدماتی تحقیق، ۵ سوال و سوالات مربوط به مشخصات جمعیت شناختی شرکت‌کنندگان بود.

جدول ۱: ویژگی‌های جمعیت شناختی مشارکت‌کنندگان

شغل	محل اقامت	سابقه ورزش پهلوانی	تحصیلات	سن	نام مستعار	
روحانی	اصفهان	بیش از ۷۰ سال	اجتهاد	۹۸	آسیدمرتضی پهلوان	۱
بازنشسته	تبریز	بیش از ۶۰ سال	سیکل	۹۳	باقر پهلوان	۲
بازنشسته	تبریز	بیش از ۶۰ سال	سیکل	۹۰	پهلوان حبیب	۳
شغل آزاد	قم	بیش از ۶۰ سال	سیکل	۸۹	یداله	۴
بازنشسته	قم	۷۰ سال	دیپلم	۹۱	عبدالله	۵
بازنشسته	سقز	۵۵ سال	دیپلم	۷۳	عباد الله	۶
بازنشسته	کردستان	بیش از ۵۰ سال	دیپلم	۷۲	عبدالرحمان	۷
روحانی	تهران	بیش از ۵۰ سال	اجتهاد	۶۹	عبدالصمد	۸
بازنشسته	کردستان	۶۵ سال	دیپلم	۹۱	آسید عبدالرحیم	۹
بازنشسته	تهران	۵۰ سال	فوق لیسانس	۷۰	عبدالکریم	۱۰
شغل آزاد	تبریز	۵۰ سال	فوق لیسانس	۶۵	زید	۱۱
شغل آزاد	تبریز	۲۰ سال	فوق لیسانس	۳۴	عمر	۱۲
شغل آزاد	مشهد	۳۵ سال	فوق لیسانس	۵۰	حمید	۱۳
شغل آزاد	مازندران	۲۱ سال	فوق لیسانس	۳۶	رسول	۱۴
شغل آزاد	لرستان	۲۲ سال	فوق لیسانس	۳۵	صادق	۱۵
هیئت علمی	تهران	۲۵ سال	دکتری	۴۳	امیر	۱۶
هیئت علمی	تبریز	۲۵ سال	دکتری	۴۷	وحید	۱۷
هیئت علمی	تبریز	۲۰ سال	دکتری	۳۹	جواد	۱۸
هیئت علمی	تبریز	۲۰ سال	دکتری	۳۷	مصطفی	۱۹

محتوای مصاحبه با رضایت شرکت‌کنندگان، به صورت دیجیتالی ضبط شد و محقق حین مصاحبه، یادداشتی برداری و حاشیه‌نویسی نیز انجام می‌داد. ضبط‌های دیجیتالی مصاحبه‌ها، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها به صورت کلمه‌ای به متن رونویسی و پیاده‌سازی شدند. تجزیه و تحلیل در طول فرایند بررسی ادامه داشت، و داده‌های در حال ظهور، با توجه به یک فرآیند تکراری مورد بررسی قرار می‌گرفتند که برای اطلاع‌یابی در مصاحبه بعدی و ایجاد مفاهیم برای تجزیه و

تحلیل بعدی لازم بود. هنگام تجزیه و تحلیل داده‌های مصاحبه مطالعه حاضر، سه مرحله را مبتنی بر رویکرد تئوری داده بنیاد اتخاذ شد. مرحله اول شامل مطالعه همه داده‌های جمع‌آوری شده برای به دست آوردن درک گسترده از داده‌ها بود. مرحله دوم شامل خواندن مصاحبه‌ها بود. در آخرین مرحله از تجزیه و تحلیل داده‌ها، کار کدبندی به صورت دستی انجام شد.

اشتراوس و کوربین^۱ (۱۹۹۸) روند جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها در تئوری داده بنیاد را بهم پیوسته و بازگشتی توصیف کردند. بنابراین، تجزیه و تحلیل داده‌ها از یک مصاحبه، اغلب بعنوان راهنمای مصاحبه بعدی بکار می‌رود. به طور خاص، هر متن یک یا چند بار خوانده شد تا درک کلی از داده‌ها توسعه یابد. این تمرکز سپس به کدگذاری باز منتقل شد، که شامل شناسایی مفاهیم درون متن و ایجاد طبقه‌هایی است که از نظر خصوصیات و ابعاد قرابت معنایی دارند. طبقه‌های ایجاد شده در مرحله کدگذاری باز؛ برای توضیح دقیق‌تر روابط در فرآیند کدگذاری محوری، پالایش می‌شود (کوربین و اشتراوس، ۲۰۰۸). در طول این فرآیندها، مفاهیم و طبقه‌هایی براساس شباهت‌ها، تغییرات و تمایزهای درون مصاحبه و در کل مقایسه شد. این رویکرد به عنوان یک روش مقایسه‌ای ثابت شناخته شده است و یکی از عناصر اصلی نظریه داده بنیاد است.

همانطوری که ذکر شد، در طول جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها، یادداشت‌برداری انجام می‌شد، که این یادداشت‌ها هم به عنوان ابزاری تحلیلی و هم به عنوان سابقه ایده‌ها، بینش‌ها و سؤالات در جهت تکامل نظریه استفاده شدند. این یادداشت‌ها کدگذاری انتخابی را هدایت می‌کردند، به موجب آن مقوله‌بندی‌های یکپارچه تنظیم شدند تا یک چارچوب نظری بزرگتر را ایجاد کنند که به تبیین روابط بین مقوله‌ها کمک می‌کند. مطابق معیار تئوری مبتنی بر اشباع نظری (کوربین و اشتراوس، ۲۰۰۸)، جمع‌آوری داده‌ها و تجزیه و تحلیل هنگامی که مقوله‌هایی که این تئوری ساخته شده بود و دیگر بینش جدیدی تولید نمی‌شد یعنی با رسیدن به اشباع نظری قطع شد. برای ارزیابی اعتبار کدگذاری، کلیه کدها، مفاهیم و مقوله‌ها و مدل نهایی توسط سه محقق مورد بررسی قرار گرفت. اگرچه در مورد برخی از مقوله‌بندی‌های اختلاف نظر وجود داشت، اما در نهایت، از طریق فرایند بحث انتقادی و سازنده توافق حاصل شد. همچنین تئوری حاصل، با استفاده از معیارهای کیفیت تئوری داده بنیاد یعنی سازگاری، کارکرد، ارتباط و اصلاح پذیری مورد داوری قرار گرفت. بدین معنی که، مفاهیم و تئوری تولیدشده زمانی قابل درک است که قادر باشد بصورت "متناسب" پدیده چند وجهی ورزش زورخانه‌ای را از رویکرد روانشناسی اجتماعی، به "کارکرد" تبدیل نماید، زیرا مصاحبه شوندگان و مقولات احصا شده از بیان‌های آنها، توضیحی تحلیلی از روانشناسی اجتماعی ورزش زورخانه‌ای ارائه داده است و قابلیت "اصلاح‌پذیری" آن برای باز نگه‌داشتن مسیر تئوری جهت افزودن بینش‌های جدید حاصل از تحقیقات آینده است.

1. Strauss & Corbin

یافته‌ها

نتایج حاصل از جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها نمایانگر پاسخ مصاحبه جمع‌آوری شده از مصاحبه‌شوندگان مربوط واکاوی ورزش زورخانه‌ای از دیدگاه روانشناسی اجتماعی بود. یافته‌ها حاکی از آن است که عوامل روانشناختی متعددی مربوط به شخصیت مثبت، انگیزش، اعتماد به نفس، تمرکز و حمایت اجتماعی با تأثیرگذاری بر جریان‌های اجتماعی، در قالب چهار بعد مرتبط با واکاوی ورزش زورخانه‌ای از رویکرد روانشناسی اجتماعی احصا شد؛ که شامل (الف) خرده فرهنگ ورزش زورخانه‌ای، (ب) الگوهای شکل‌گیری و نگهداری هویت پهلوانی، (ج) شبکه‌های اجتماعی تأثیرگذاری و (د) ویژگی‌های رهبری بود.

جدول ۲: نتایج کدگذاری متمرکز و نظری

مقوله‌ها	مفاهیم	کد اولیه
هویت پهلوانی	ملی‌گرایی و دشمن‌ستیزی	مبارزه با اعراب
		جریان سیاسی و تشکیل حکومت
		وطن پرستی
		جنبش‌های رهایی بخش
	عقبه فرهنگ مهر آینی	آیین مهری و دین زردشتی
		ورزش ملی باستانی
		حکایت‌های حماسی فولکور
	نفوذ مکتب تشیع	نفوذ مکتب تشیع
		مرجعیت پیامبر و حضرت علی (ع)
		قدرت جسمانی
صاحب روح و جسم متعالی	تقدس رفتاری	
	صاحب روح و جسم متعالی	
	آراستگی اخلاقی	
	تجسم عینی آیین فتوت	
	مشق رزم	
خرده فرهنگ ورزش زورخانه‌ای	آیین ظلم ستیز	مشق رزم
		نمادها پایداری و ایستادگی
	آیین انسان ساز	ظلم ستیزی
		فضیلت‌های اخلاقی
		اخلاق عملی
		تعالی روحی و جسمی
	آیین معنوی و مذهبی	مکتب انسان‌ساز
		صیقل روح با ذکر خدا و اهل بیت (ع)
		معنویت‌گرایی
		الگوی ظاهری و رفتاری از مولا علی
زورخانه بسان ذکرخانه و خانقاه		
تعالی روح و جسم با تذکر		

مکتب تربیتی	آیین تربیتی	
مکان تربیتی		
اداب و رسوم مبتنی بر تعلیم		
معماری مبتنی بر تعلیم و تعلم		
مبتنی بر آیین فوت	آیین فتوت	
یاری نیازمندان	مردم‌داری	شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی نفوذ
مردم‌داری		
مقبولیت اجتماعی	مقبولیت اجتماعی	
نفی مادی‌گرایی	اعتبار آراستگی به اخلاق عملی	
نفی زرق و برق ورزش‌های مدرن		
پایندی به فرهنگ ناب پهلوانی		
نفی بردگرایی صرف		
اخلاق ورزشی		
اشاعه حس نوع دوستی	نوع دوستی	ویژگی‌های رهبری
اشاعه اصول و ارزش‌های اخلاقی	اشاعه اصول و ارزش‌های اخلاقی	
ترویج منش و اخلاق پهلوانی	مبارزه با بی‌اخلاقی در ورزش	
مبارزه با دوپینگ		
جلوگیری از انحراف ارزش‌ها	اشاعه آیین فتوت و جوانمردی	
اشاعه آیین فتوت و جوانمردی	مرجعیت پهلوان	
مرجعیت پهلوان		
مدل نقشی	پایگاه اجتماعی تربیتی	
پایگاه اجتماعی تربیتی	تبیین فرهنگ ناب زورخانه	
تبیین فرهنگ ناب زورخانه		
توسعه و ترویج منش پهلوانی		

خرده فرهنگ ورزش زورخانه‌ای

یکی از مقوله‌هایی که از تحلیل مصاحبه‌ها بدست آمد خرده فرهنگ ورزش زورخانه‌ای بود، خرده فرهنگ بیانگر داشتن ارزش‌های مشترک، اعتقادات، معانی، نگرش‌ها، آیین‌ها، زبان و انتظارات رفتاری برای اعضای گروه است. که این دیدگاه‌های مشترک دارای ارزش کارکردی است زیرا، اعضای یک خرده فرهنگ را به یکدیگر پیوند می‌دهد و آنها را از خارج از سایر حوزه‌های ورزش متمایز می‌کند. هنجارها، ارزش‌ها و سنت‌های خاص ورزش زورخانه‌ای می‌تواند بر چگونگی ارزیابی افراد از فضای ورزش و به تبع آن، چگونگی تعیین اهداف یا واکنش‌ها در اجتماع تأثیر بگذارد. در این خصوص، یکی از مصاحبه‌شوندگان چنین بیان کرده است؛ " زورخانه یعنی نیايشگاه؛ یعنی صحنه رزم مادیت دنیوی برمعنویات اخروی. آنجاییکه شاگردان مکتبش می‌آموزند که حامی ضعفا و ستمدیدگان باشند و بطور خلاصه زورخانه یعنی وعده گاه پهلوانان با خداوند، زورخانه جایگاه‌هیست چون مسجد پاک و مطهر، زورخانه یعنی نماد ملیت و صمیمیت و انسانیت

آمیخته با مذهب و اعتقاد و دیانت، جایگاهی که ابر مرد تاریخ قطب عارفین امیرالمومنین (ع) چراغی تابناک فرا راه ورزشکاران باستانی انسان مدار می باشد.

از طریق فرآیندهای جامعه‌پذیری گروهی، ممکن است افراد این تصور را بپذیرند که از ورزشکاران در این ورزش انتظار می‌رود به روشی خاص رفتار کنند. همانطوریکه ۶ تن از مصاحبه شونده‌گان عنوان کرده‌اند که "سفره داری، مردمداری، صداقت، شجاعت، تواضع و فروتنی از آداب و اخلاق پهلوانی است." و "ورزشکاران زورخانه، روحیه و مرام پهلوانی دارند. وقتی فردی مفتخر به دریافت بازوبند پهلوانی می‌شود، باید سفره دار، دستگیر مردم و رفتارهای او مردم مدارانه باشد."

تأثیر خرده فرهنگ ورزش زورخانه‌ای فراتر از گود است، همانند عضویت در هر فرهنگی، تأثیر ارزش‌ها، اعتقادات و انتظارات یک خرده فرهنگ ورزشی را می‌توان به اعضاء گروه‌ها اعطا کرد و بنابراین توجه بیشتر به نقش خرده فرهنگ ورزش زورخانه‌ای در رفتارهای اجتماعی ورزشکاران مورد توجه است.

هویت پهلوانی

مطابق آنچه که از تحلیل مصاحبه‌ها احصا شد شکل‌گیری هویت پهلوانی و پاسداری از الگوهای آن در ورزش زورخانه‌ای حاکمیت دارد. هویت از دیدگاه‌های روانشناسی اجتماعی، مفهومی محوری درباره انگیزه و رفتار است (آرنسون و همکاران، ۲۰۱۵). هویت‌ها به عنوان خودپنداره مورد نظر یا ایده‌آل افراد در نظر گرفته می‌شوند (وان، ۲۰۰۶). توسعه هویت ورزشکاری که در ورزش زورخانه روی می‌دهد با تقویت خودپنداره مطلوب ورزشکاران به لحاظ فردی و اجتماعی همراه است. یکی از مصاحبه شونده‌گان اذعان داشته است که، "اعتماد به نفس، اراده قوی، شجاعت و سخاوت از ویژگی‌های بارز پهلوانان و ورزشکاران زورخانه‌ای است که هم خود ورزشکار به سبب نائل شدن به چنین فضیلت‌هایی به رضایت درونی و قدرت روحی مثال زدنی دست پیدا می‌کند و هم مقبول و محبوب مردمانش می‌شود. لذا ضریب نفوذ پهلوانان و مرشدان در میان مردم بویژه در روزگاران گذشته زیاد بود."

همچنین مصاحبه شونده در رابطه با انگیزه ورود خود به ورزش زورخانه چنین عنوان کرده که "دوست داشتم با بهترین پهلوان شهر که مورد تایید همه بودند و تعهد و تدین زبان زد خاص عام بودند، ورزش کنم. منویات و نفس گرم پهلوان چنان آدم را تحت تاثیر قرار می‌داد که سعی می‌کردیم پهلوان را الگوی تمام عیار خود کنیم بطوری که پهلوانان قدیم مولا علی (ع) را الگوی خود قرار می‌داند حتی طریقه سر تراشیدند (بیرچک) گذاشتن پهلوانان قدیم خود را حتی به ظاهر هم تعبیت می‌کردند"

در ورزش زورخانه هویت منحصر بفرد ورزشکاری شکل می‌گیرد که دارای ماهیت، اجتماعی است، زیرا از دیدگاه نظریه‌پردازان هویت، تأیید دیگران، اعتبار دیگری را برای این تصورات مهم فراهم می‌کند (وان، ۲۰۰۶) و ورزشکاران

زورخانه، در غالب این هویت خاص فرآیندهای انگیزشی و رفتاری خاصی را پیش می‌گیرند و به لحاظ درک مطلوبیت و مقبولیت در آن، به دستیابی و پاسداری از این هویت متعهد می‌شوند.

شبکه‌های اجتماعی تاثیرگذاری

مقوله دیگری از تجزیه تحلیل مصاحبه‌ها به دست آمد، شبکه‌های اجتماعی تاثیرگذاری بود. افراد در زورخانه از طریق الگوهای رسمی تعامل و با نقش‌های و ویژگی‌های موقعیتی متفاوت در کنار هم قرار می‌گیرند. مطابق بیان کوکس (۱۹۹۸) می‌توان ماهیت این ارتباط را به عنوان یک شبکه اجتماعی توصیف کرد که در آن شبکه تعامل اعضای گروه اتفاق می‌افتد، الگوهای ارتباطی را می‌سازد و انتظارات رفتاری را رسمیت می‌بخشد. همانطوری که مصاحبه شونده‌ای ذکر کرد: "در ورزش زورخانه آدابی بر رفتار کردار افراد حاکم است هر کسی به سن و تجربه و درجات و ظرفیت جسم روحش، دارای جایگاه مخصوص به خود است و حتی مرشد. این جایگاه‌ها در اجرای گود هم نمایان است."

و همچنین مصاحبه شونده دیگری چنین بیان داشت: "در زورخانه، قبل از اینکه به پرورش جسم به پردازند، به پرورش روح پرداخته می‌شود. بطوری که وقتی پدرم برای آموزش دستم را در دست پهلوان زورخانه قرار داد؛ قبل از اینکه وارد گود شوم، حدود یک سال بالای گود نظاره‌گر پهلوانان بودم و کسی رخصت لخت شدن و پا نهادن به گود را به من نمی‌داد. رخصت گرفتن و دانستن جایگاه و تکریم مقام مرشد و پهلوانان بزرگ و رویه‌هایی از این قبیل در زورخانه حاکم است که در واقع به فرد حرمت و تواضع یاد می‌دهد که در خارج از گوی نیز نسبت به بزرگترها، پدر و مادر در رفتار ورزشکاران زورخانه مشهود است."

در قالب شبکه‌های اجتماعی تاثیرگذاری ورزش زورخانه‌ای افراد و رفتارهای آنها در نتیجه نقش‌ها، انتظارات و مسئولیت‌هایی که دارند، متمایز می‌شود.

ویژگی‌های رهبری

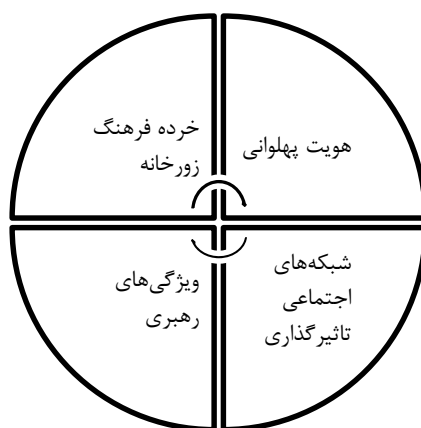
طبق یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها، یکی دیگر از ابعاد ورزش زورخانه‌ای از رویکرد روانشناسی اجتماعی ویژگی‌های رهبری است. بر اساس ماهیت فرآیندهای اجتماعی در ورزش زورخانه‌ای بایستی تأثیرات ویژگی رهبران و پیشروان مورد ملاحظه قرار گیرد.

به اذعان یکی از مصاحبه‌شوندگان "پهلوان بزرگ و سرآمد هم پیشرو در فضایل اخلاقی و روحانی بودند و هم در داشتن بازوی قوی و سینه ستبر؛ که با درایت ذکاوت هم رفتار و ادب و احترام را شاگردان یاد می‌دادند و الگوی آنها بودند، و هم به برگزاری آیین‌هایی مثل گلریزان و مردم‌داری می‌پرداختند. افرادی بودند که کلامشان تمام کننده بود؛ هم در گود و هم در خارج از گود. در واقع رهبران و بزرگان بودند که آیین‌ها و کردار پهلوانی یاد می‌دادند."

رفتارهای پهلوانان بزرگ و سبک‌های تعامل آنها نقش مهمی در شکل‌دادن به ویژگی‌های روانشناختی مشارکت ورزشکاران در ورزش زورخانه داشته است. به عنوان مثال، رفتارهای ایجادکننده حس کرامت نفس ورزشکاران که سبب می‌شده که ورزشکاران هدف‌گذاری عالی و روحانی داشته باشند و رضایت و انگیزش جهت طی کردن فضایل و منش‌های متعالی به همراه افزایش توان جسمانی در جهت بکارگیری آن در خدمت خلق خدا بدست بیاورند.

بحث و نتیجه‌گیری

در مطالعه حاضر واکاوی کارکردهای ورزش زورخانه‌ای از رویکرد روانشناسی اجتماعی از طریق مطالعه کیفی داده بنیاد پرداخته شد و با استفاده از تحلیل مصاحبه‌های انجام گرفته با صاحب‌نظران، در نهایت مدل نظری کارکردهای روانشناسی اجتماعی در ورزش زورخانه‌ای با چهار مقوله؛ خرده فرهنگ ورزش زورخانه‌ای، هویت پهلوانی، شبکه‌های اجتماعی تأثیرگذاری و ویژگی‌های رهبری شکل گرفت.

شکل ۱: مدل کارکردهای ورزش زورخانه‌ای از رویکرد روانشناسی اجتماعی

همانطوری که در شکل قابل ملاحظه است چهار بعد احصا شده بعنوان مولفه‌های مدل نظری کارکردهای روانشناسی اجتماعی در ورزش زورخانه‌ای شناخته شدند که این چهار بعد در ارتباط نزدیک و درهم تنیده باهم دیگر تبیین‌کننده کارکردهای روانشناختی ورزش زورخانه‌ای مبتنی بر دیدگاه روانشناسی اجتماعی است. در ادامه ضمن بحث این ابعاد، پیشنهادهایی برای بهره‌گیری از کارکردهای اجتماعی ورزش زورخانه‌ای ارائه خواهد شد.

تأثیر اجتماعی خرده فرهنگ‌های ورزشی عمدتاً محدود به پایگاه دانش جامعه‌شناسی ورزشی است اما از اهمیت قابل توجهی از رویکرد کارکردهای روانشناسی اجتماعی نیز دارد. خرده فرهنگ وقتی به وجود می‌آید که گروهی دارای ارزش‌ها

و عقاید مشترک شکل گیرد و اعضای گروه را از جریان اصلی جامعه متمایز می‌کند (ردهد، ۱۹۹۷). بر این مبنای، ورزش زورخانه و کشتی پهلوانی را می‌توان یک خرده‌فرهنگ در نظر گرفت چون دارای عقبه فرهنگ غنی و ارزش‌مدار است که در طول تاریخ هنجارها، ارزش‌ها و سنت‌های خاص خود را مستحکم و نمایان کرده است. در کنار این خرده‌فرهنگ، ورود رشته‌های ورزشی متنوع به کشور با فرهنگ خاص خود تحولاتی که در فرهنگ جاری ورزش ایجاد نمود. گر چه این تحول موجب تنوع رشته‌ها و اقبال بیشتر جوانان به ورزش را فراهم نموده است ولی متحمل تغییراتی اساسی در ساختار فرهنگی خود گردید و هر روز بیش از پیش فرهنگ ورزش‌های غربی در ورزش ایران نهادینه شده، تا جایی که ارتباط ورزش با آیین فتوت و جوانمردی قطع شده است و امکان به‌رمندی جامعه از این فرهنگ اخلاق‌مدار و ارزش‌مدار غنی را کمرنگ‌تر کرده است. آیین فتوت و جوانمردی که در دوران باستان در کشورما ایران رواج داشته و پس از ظهور اسلام نیز در پرتو تعالیم عالیه حضرت پیامبر اکرم (ص) کیفیت و عمق بیشتری یافت که لازم زمینه و بستر لازم جهت بهره‌برداری از کارکردهای بالفعل و بالقوه آن در جهت مقابله با کژکارکردها و آسیب‌های ورزش‌های مدرن، فراهم گردد.

از سوی دیگر، هویت پهلوانی که نشانگر میزان تأثیرگذاری فرد از خرده فرهنگ ورزش زورخانه‌ای، احتمالاً با قدرت تمایل آن فرد برای به دست آوردن هویتی که معمولاً با عضویت در جامعه پهلوانان و ورزشکاران زورخانه مرتبط است، همراه است. از آنجاییکه، ملاحظات مربوط به هویت با فرآیندهای انگیزشی و رفتاری مرتبط است زیرا هرچه هویت خاصی مطلوب‌تر شود، افراد تعهد بیشتری به دستیابی و حفظ آن تعریف خود نشان می‌دهند و افراد در پی دستیابی به اعتبار سنجی هویت شخصی خود از طریق انطباق با اعتقادات و ارزش‌های گروه مرجع خود باشند. تلاش ورزشکاران زورخانه برای تربیت تن و روان توأم با مسئولیت اخلاقی جهت پاسداری از نوامیس و ارزش‌های ملی و قومی در برابر بیگانگان، بدنی نیرومند و قوی را طلب می‌کرد ولی بدون درک مسئولیت اخلاقی در قبال دفاع از اعتقادات و اصول اخلاقی نمی‌توانست مقبول گردد (انصاف‌پور، ۱۳۵۳؛ گودرزی، ۱۳۸۳). این بعد بیانگر تأثیر شگرف ورزش زورخانه در شکل‌های هویت‌های قوی و نوع‌دوست هست که در نهایت تربیت انسان‌های با ارزش‌های متعالی در جامعه است که اجتماع از وجود آنها می‌تواند منتفع گردد.

درک شبکه‌های اجتماعی تأثیرگذاری که ورزشکاران زورخانه در قالب آنها رفتار می‌کند به‌عنوان بعدی مطرح در روانشناسی اجتماعی که حتی می‌تواند برای روانشناسان ورزشی کاربردی از طریق تشخیص اینکه ارزیابی افراد و رفتارهای ورزشی احتمالاً به عنوان نتیجه مجموعه بی‌نظیر نقش‌ها، انتظارات و مسئولیت‌هایی که همراه با موقعیت متفاوت آنها در گروه است، مورد استفاده قرار گیرد. بعد مهم تحلیل شبکه‌های اجتماعی تأثیرگذاری در ورزش‌های زورخانه‌ای، شامل درک ماهیت ترکیب گروه است زیرا ممکن است بر رفتار گروهی و فردی تأثیر بگذارد (جوته و لولویه، ۲۰۰۷). زیرا، زورخانه از یک ساختار اجتماعی قوی برخوردار است و اعضا و ورزشکاران یک زورخانه در قالب یک گروه منسجم با آداب و کردار خاصی قرار می‌گیرند و محدودیت‌های بیشتری را برای بیان فردی اعضای گروه اعمال می‌گردند.

ولی، چون رفتارهای گروهی در جهت تعالی و فضیلت فردی و اجتماعی این محدودیت‌ها به تاثیرگذاری مطلوب و پرورش دهنده تعبیر می‌شود. همانطوری که کوکس (۱۹۹۸) نیز معتقد است گروه‌های همگن بیشتر می‌توانند بیان فردی اعضای گروه نسبت به گروه‌های کوچکتر محدود نمایند.

از طرفی دیگر، الگوهای پشتیبانی اجتماعی بعد مهم شبکه اجتماعی تاثیرگذاری در زورخانه است. حمایت اجتماعی ممکن است به طرق مختلف، کمک‌های بهبود عملکرد ورزشی، عاطفی یا اجتماعی بیان شود. حمایت اجتماعی با هدف به حداقل رساندن انواع فشارها و استرس در ورزشکاران زورخانه انجام می‌گیرد. کمک کند، اما تحقیقات نشان می‌دهد که از نظر میزان حمایت اجتماعی اعضا، تفاوت‌های قابل توجهی بین تیم‌های ورزشی و در درون آنها وجود دارد (وان، ۲۰۰۶). که در ورزش زورخانه، حمایت اجتماعی بسیار گسترده و چشمگیری حاکم است. چون در ورزش زورخانه‌ای کسب فضیلت بر تنومندی جسم تقدم دارد، لذا رقابت درون‌محور است و عدم پشتیبانی تیمی‌ها به دلیل رقابت درون گروهی (راسل، ۲۰۱۲) بی‌معنی می‌شود. از دیدگاه کاربردی، درک شبکه اجتماعی تاثیرگذاری در مورد الگوهای تعامل در ورزش‌های زورخانه‌ای می‌تواند در تقویت فرآیندهای ارتباطی درون گروهی، هنجارهای گروهی و سطح حمایت اجتماعی (جوته و للوایه، ۲۰۰۷) در سایر ورزش‌ها مفید باشد.

ویژگی‌های رهبری بعد دیگری بود که در ورزش زورخانه بسیار مشهود است. جو روانی که پهلوانان ارشد زورخانه ایجاد می‌کنند ممکن است بر سایر ابعاد علاقه کاربردی مانند هدف‌گذاری، جهت‌گیری‌های انگیزشی نیز تأثیر بگذارد. جو انگیزشی و رضایت ورزشکاران باعث تشویق و تلاش می‌شود، از عضویت خود در زورخانه احساس رضایت بیشتری می‌کردند. موفقیت بیشتری در پایبندی به برنامه‌ها دارند که طبیعتاً از معیارهای ارزیابی خود ارجاعی استفاده می‌کنند.

آرمان‌گرایی ناشی از حمایت اجتماعی و تشویق‌های دریافت شده از بزرگان گروه (کلایبر، ۲۰۲۰)، یک خودپنداره مطلوب ایجاد می‌کند و به سرعت در نتیجه خواسته‌ها و انتظاراتی که از ورزشکاران می‌رود، هویت ورزشکاری و پهلوانی در مورد نقش ورزشی آنها شکل می‌گیرد. هویت پهلوانی از طریق عضویت آنها در خرده فرهنگ ورزشی زورخانه برجسته می‌شود و دارای تعامل گسترده اجتماعی در بین اعضای خود است که ناشی از مدت زمان قابل توجهی که آنها در تمرین و اجتماع می‌گذرانند. علاوه بر این، همه ورزشکاران در یک شبکه اجتماعی قوی و موثر قرار می‌گیرند تا تطابق با هنجارها و ارزش‌های گروه را تسهیل شود.

به طور خلاصه، تلاش برای فهمیدن شبکه اجتماعی که روابط بین فردی را در یک زورخانه ایجاد می‌شود می‌تواند اطلاعات قابل توجهی در مورد کارکردهای روانشناختی از دیدگاه روانشناسی اجتماعی حاصل نماید. در چهارچوب خرده فرهنگ ورزش زورخانه رفتارهای رهبری، الگوهای ارتباطی و انتظارات رفتاری به طور مطلوب پذیرفته شده و سطح بالایی از اعتماد برقرار می‌شود، متعاقباً به سایر ملاحظات اساسی اجتماعی نیز پرداخته می‌شود. اگرچه روانشناسی اجتماعی در کل بخش بزرگی از روانشناسی را تشکیل می‌دهد، اما توجه محدود به مفاهیم و اصول روانشناسی اجتماعی تاکنون در

روانشناسی ورزشی کاربردی، مشهود است. به منظور تأثیرگذاری مؤثرتر در مسائل عملکرد روانشناختی در ورزش، مشخص شد که ورزش زورخانه‌ای ابعاد گسترده‌ای در دل خود نهان دارند که با برنامه‌ریزی برای بهره‌برداری از ظرفیت‌های ورزش زورخانه‌ای، می‌توان از آنها در سطح جامعه سود برد.

منابع

- انصافی‌پور، غلامرضا (۱۳۵۳). تاریخ و فرهنگ زورخانه و گروه‌های اجتماعی زورخانه رو. تهران، وزارت فرهنگ و هنر.
- جعفری، علی اکبر (۱۳۹۲). ورزش باستانی زورخانه و جایگاه آن در ترویج تشیع، فصلنامه علمی پژوهشی شیعه‌شناسی، شماره ۴۲، ۱۳۹-۱۶۸.
- کوربن، هانری (۱۳۸۳). آیین جوانمردی، ترجمه، احسان نراقی، تهران، سخن.
- گودرزی، م. (۱۳۸۳). "سیر تطور ورزش باستانی و زورخانه در ایران." حرکت ۲۲(۶): ۱۴۹-۱۷۰.
- منتظرالقائم، (۱۳۹۷). مفاهیم ملی و مذهبی سازنده مکتب تربیتی زورخانه، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان، فصلنامه فرهنگ مردم ایران، شماره ۵۲.
- موتاب، احمد (۱۳۷۷). آیین فتوت و جوانمردی و پهلوانان آذربایجان، تبریز، موسسه انتشارات روان پویا.
- یاسینی، راضیه (۱۳۹۴). کارکردهای تربیتی و فرهنگی آیین‌های زورخانه، دوفصلنامه علمی پژوهشی تربیت اسلامی، ۲۱، ۱۳۱-۱۵۰.

- Aronson, E., Wilson, T. D., Akert, R. M., & Sommers, S. R. (2015). *Social psychology* (9th ed.). Pearson Education Limited.
- Backhouse, S. H., Whitaker, L., Patterson, L., Erickson, K., & McKenna, J. (2016). Social psychology of doping in sport: A mixed studies narrative synthesis.
- Charmaz, K., 2006. *Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis*. Sage, London.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). Strategies for qualitative data analysis. *Basics of Qualitative Research. Techniques and procedures for developing grounded theory*, 3.
- Cox, Richard H. *Sport psychology: Concepts and applications*. No. Ed. 4. McGraw-hill, 1998.
- Crisp, R. J., & Turner, R. N. (2020). *Essential social psychology*. Sage.
- Heft, H. (2020). Ecological psychology as social psychology?. *Theory & Psychology*, 30(6), 813-826.
- Jowette, S. E., & Lavalley, D. E. (2007). *Social Psychology in Sport*. Human Kinetics.
- Kleiber, Douglas A. "Toward an applied social psychology of leisure." *Journal of leisure research* 51.5 (2020): 618-625.
- Meagher, B. R. (2020). Ecologizing social psychology: The physical environment as a necessary constituent of social processes. *Personality and social psychology review*, 24(1), 3-23.

-
- Myers, D. G. (1996). *Social psychology*.
- Redhead, S. (1997). *Subculture to clubcultures: an introduction to popular cultural studies*. Blackwell Publishers.
- Russell, G. W. (2012). *The social psychology of sport*. Springer Science & Business Media.
- Strauss, A.L., Corbin, J.M., 1990. *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Sage, Newbury Park, California.
- Walker, G. J., Kleiber, D. A., & Mannell, R. C. (2019). *A social psychology of leisure* (3rd ed.). Venture Publishing.
- Wann, D. L. (2006). Understanding the positive social psychological benefits of sport team identification: The team identification-social psychological health model. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 10(4), 272.